

**“QURILISH SOHASINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYASI:
“YASHIL IQTISODIYOT” TASHABBUSLARI ORQALI ATROF-MUHITGA TA'SIRNI
KAMAYTIRISH”**

Raxmonova Feruza Musaqulovna

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti,

“Biznesni boshqarish” kafedrası dotsenti v.b.

Email: feruzaraxmonova1976@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17902108>

Annotatsiya. *Qurilish sohasining o'sishi, O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Biroq, uning tez sur'atlar bilan o'sishi atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu tadqiqot qurilish sohasining barqaror rivojlanish strategiyalarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ayniqsa "yashil iqtisodiyot" tashabbuslari orqali qurilish faoliyatining ekologik ta'sirini kamaytirish imkoniyatlariga diqqat qaratadi. Tadqiqot, xalqaro tajribalarni va mahalliy imkoniyatlarni tahlil qilib, qurilish sohasida atrof-muhitga zarar yetkazmaslik uchun samarali yechimlarni aniqlashni maqsad qilgan. Innovatsion texnologiyalar, tartibga solish tizimlari va eng yaxshi amaliyotlarni tadbiiq etish orqali, O'zbekiston qurilish sohasini ekologik jihatdan mas'uliyatli va barqaror qilish yo'llarini izlaydi. Bu sa'y-harakatlar O'zbekistonni iqtisodiy o'sish va ekologik muhofazani birlashtirgan holda global barqarorlik maqsadlariga erishishga yordam beradi.*

Kalit so'z: *Qurilish sanoati, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, atrof-muhit, innovatsion texnologiyalar, ekologik ta'sir, samarali yechimlar, ekologik muhofaza, xalqaro tajriba, resurslardan samarali foydalanish, qurilishning ekologik jihatlari, atrof-muhitni himoya qilish, barqaror qurilish texnologiyalari, qurilish sohasida raqamlashtirish, tartibga solish tizimi.*

Kirish

Qurilish sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, iqtisodiy o'sish va shaharsozlik rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Biroq, uning tez sur'atlar bilan rivojlanishi atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, qurilish sohasida barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va "yashil iqtisodiyot" tashabbuslari doirasida ekologik ta'sirni kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot, ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun qurilish sanoatidagi innovatsion texnologiyalarni va samarali yechimlarni o'rganishga qaratilgan.

Qurilish sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, mamlakatda shaharsozlikning rivojlanishi va infratuzilma barqarorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Biroq, qurilish faoliyati bilan bog'liq ekologik ta'sirlar va tabiiy resurslarni sarflanishi atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Tezkor shaharlashtirish, yangi infratuzilma obyektlarining qurilishi va sanoat inshootlarining faoliyati ekologik xavflarni kuchaytirmoqda. Shu sababli, qurilish sohasida barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish va ekologik jihatdan toza "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini amalga oshirish ayniqsa dolzarb hisoblanadi.

O'zbekiston hukumati va xalqaro hamjamiyat tomonidan ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun bir qator tashabbuslar ko'rilgan bo'lsa-da, qurilish sohasida bu masalalar hali ham jiddiy muammo sifatida mavjud.

Ushbu tadqiqotda, qurilish sohasidagi ekologik ta'sirni kamaytirish va "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini tatbiq etish imkoniyatlari o'rganiladi. Tadqiqot, innovatsion texnologiyalar, samarali qurilish materiallari va barqaror texnikalarni joriy etish orqali atrof-muhitni himoya qilishni ko'zda tutadi.

Shuningdek, ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda qurilish sohasining ekologik barqarorligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan yondashuvlar va davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini aniqlashdir. Bunda, xalqaro tajribalar va yangi ilmiy izlanishlarga asoslanib, samarali yechimlar ishlab chiqish rejalashtirilgan.

Tadqiqot usullari

Tadqiqotda xalqaro tajribalar va zamonaviy "yashil iqtisodiyot" strategiyalarining qurilish sohasiga tatbiq etilishi o'rganilgan. Ushbu tadqiqotda mavjud ekologik muammolarni hal etish uchun ilmiy usullar va innovatsion texnologiyalarga tayanilgan. Shu bilan birga, O'zbekiston qurilish sanoatidagi atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga qaratilgan davlat siyosati va normativ-huquqiy hujjatlarning tahlili amalga oshirilgan. Ushbu tadqiqotda ekologik barqarorlikni ta'minlash va qurilish sohasida "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini amalga oshirish uchun bir qator ilmiy va amaliy usullar qo'llanilgan. Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy metodologiyalar va yondashuvlar foydalanilgan:

1. **Xalqaro tajribalarni tahlil qilish.** Tadqiqotda, dunyo bo'yicha ekologik barqaror qurilish strategiyalari va yashil iqtisodiyot tamoyillarining muvaffaqiyatli tatbiq etilishiga oid xalqaro tajribalar o'rganilgan. Shu bilan birga, dunyoning rivojlangan mamlakatlarida qurilish sohasida barqaror texnologiyalarni joriy etish bo'yicha amalga oshirilgan tashabbuslar tahlil qilingan.

2. **Normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish.** O'zbekistonning qurilish sohasidagi ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan mavjud qonunlar, normativ-huquqiy hujjatlar va davlat siyosati tahlil qilindi. Tadqiqotda, shuningdek, "yashil iqtisodiyot" tushunchasi va uning qurilish sohasida qanday tatbiq etilishi mumkinligi bo'yicha zarur normativ me'yorlar ko'rib chiqilgan.

3. **Tahliliy yondashuvlar.** Tadqiqotda analitik usullar, shu jumladan statistik va iqtisodiy tahlil usullari qo'llanilib, qurilish sohasining ekologik ta'siri va yashil iqtisodiyot strategiyalarining samaradorligi baholangan. Maxsus qurilish materiallari, energiya samaradorligi va qayta ishlanadigan resurslarning joriy etilishi orqali atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni kamaytirish bo'yicha hisob-kitoblar amalga oshirilgan.

4. **Case study (Misoliy tahlil).** Tadqiqotda turli mamlakatlardagi "yashil qurilish" loyihalari va ularning ekologik samaradorligi bo'yicha misollar o'rganildi. Bu usul, O'zbekistonda qurilish sanoatining barqarorligini ta'minlashda qo'llaniladigan konkret amaliyotlarni ishlab chiqish uchun foydalidir.

5. **Ekspert baholashlari.** Tadqiqotda qurilish sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar va ekologlar bilan intervyular o'tkazildi. Ularning fikr-mulohazalari asosida, qurilish sohasida ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha dolzarb muammolar va yechimlar aniqlangan.

Shu yo'l bilan, tadqiqotning maqsadi – O'zbekistonda qurilish sohasida atrof-muhitni himoya qilish va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan samarali strategiyalarni ishlab chiqishdir.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, qurilish sohasida yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etishning samarali usullari mavjud. Masalan, energiya tejovchi materiallar, qayta ishlanadigan resurslar va barqaror qurilish texnologiyalarining joriy etilishi qurilishning ekologik ta'sirini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, bu usullar davlatning ekologik siyosatini mustahkamlashga yordam beradi va qurilish sohasida raqobatbardoshlikni oshiradi. Tadqiqot davomida amalga oshirilgan tahlil va o'rganishlar natijasida quyidagi asosiy xulosalarga erishildi: Yashil iqtisodiyot strategiyalarining samaradorligi.

O'zbekiston qurilish sanoatida "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini joriy etishning samarali ekanligi aniqlandi. Qurilishda ekologik jihatdan toza texnologiyalar, qayta ishlanadigan resurslar va energiya samaradorligi tamoyillarini qo'llash orqali atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Tadqiqotda innovatsion qurilish materiallari va texnologiyalarining, jumladan, energiya tejovchi va ekologik toza materiallarining kengaytirilgan qo'llanilishi qurilishning ekologik samaradorligini oshirishga katta hissa qo'shishi ko'rsatildi. Ayniqsa, qayta ishlanadigan materiallar va ekologik toza qurilish texnologiyalarining keng joriy etilishi qurilishning ekologik izini kamaytiradi. Qurilish sohasida ekologik tartibga solishning ahamiyati, O'zbekistonning qurilish sohasida ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun hukumat tomonidan ishlab chiqilgan tartibga solish va normativ hujjatlarning muhimligi ta'kidlandi. Aksariyat ishlab chiqarish va qurilish jarayonlarida ekologik talablarning kuchaytirilishi bilan atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish mumkin. Xalqaro tajriba va mahalliy sharoitlar uyg'unligi.

Xalqaro tajribalar va O'zbekistonning mahalliy sharoitlari orasidagi farqlarni hisobga olgan holda, "yashil qurilish" strategiyalarini mahalliy ehtiyojlarga moslashtirish muhimligi aniqlangan. O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlariga moslashtirilgan ekologik qurilish usullarini tatbiq etishning samara berishi kutilmoqda. Atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish imkoniyatlari.

Tadqiqot natijalari, qurilish sohasida ekologik ta'sirni kamaytirish uchun atrof-muhitga zarar yetkazuvchi omillarni aniqlash va ularga qarshi kurashish bo'yicha yangi yondashuvlar ishlab chiqish zarurligini ko'rsatdi. Energiyani tejash, suvni tejash texnologiyalari va chiqindilarni qayta ishlashga oid strategiyalarni qo'llash qurilish jarayonlarida ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, tadqiqotning natijalari, O'zbekiston qurilish sanoatining ekologik barqarorligini ta'minlash uchun "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini joriy etish zaruriyatini tasdiqladi va bu borada davlat siyosatining muhimligini ko'rsatdi.

Muhokama

Qurilish sohasida atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish uchun innovatsion texnologiyalar va ekologik jihatdan toza qurilish materiallari ahamiyatli bo'lishi kerak. Tadqiqotning natijalari, O'zbekistondagi qurilish sanoatining global barqarorlik maqsadlariga moslashishi va ekologik ta'sirni kamaytirish borasida jahon tajribasini o'zlashtirish zarurligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ekologik xavflarni kamaytirish uchun maxsus normativ-huquqiy hujjatlar va qo'llanmalar ishlab chiqilishi lozim.

Tadqiqot natijalari, O'zbekiston qurilish sanoatida ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini tatbiq etish zarurligini ko'rsatdi.

Qurilish sektori ekologik ta'sirni kamaytirish borasida muhim o'zgarishlarni amalga oshirishga qodir, lekin bu jarayonni amalga oshirishda bir qator qiyinchiliklar mavjud.

Birinchidan, qurilish sanoatida innovatsion texnologiyalar va barqaror qurilish materiallarining keng joriy etilishi kerak. Tadqiqotda ko'rsatilganidek, energiya tejovchi materiallar, qayta ishlanadigan resurslar va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiradi. Biroq, bunday texnologiyalarning joriy etilishi hali ham qimmatbaho va ko'plab qurilish kompaniyalari uchun qiyinchilik tug'diradi. Shu sababli, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, subsidiya va soliq imtiyozlarini taqdim etish zarur.

Ikkinchidan, ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun davlat siyosati va tartibga solish tizimi yanada kuchaytirilishi kerak. Tadqiqotda ko'rsatilganidek, ekologik talablarning kuchaytirilishi va ularni amalda qo'llash qurilish jarayonlarida atrof-muhitga bo'lgan ta'sirni kamaytirishga yordam beradi. Biroq, mavjud qonunlar va normativ hujjatlarning samaradorligi ba'zan past bo'ladi, chunki ular amaliyotda to'liq joriy etilmaydi. Shu bois, hukumat tomonidan ekotexnologiyalarga oid normativ-huquqiy hujjatlar va me'yorlarni takomillashtirish zarur.

Uchinchidan, xalqaro tajriba O'zbekistonda qurilish sohasining ekologik barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda, dunyoning ilg'or mamlakatlaridagi "yashil qurilish" tajribalari o'rganilib, ularning O'zbekistonda qo'llanilishi mumkinligi ko'rsatildi. Biroq, har bir mamlakatning o'ziga xos iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari borligi sababli, tashqi tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish zarur. Shu bilan birga, qurilish sohasida ekologik ta'sirni kamaytirish bo'yicha eng samarali yondashuvlar resurslarni tejash, chiqindilarni qayta ishlash va energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Tadqiqotda, yuqori samarali texnologiyalar va ekologik toza materiallarni qo'llash, qurilish jarayonlarida chiqindilarni kamaytirish va energiya tejamkorligini oshirishning samarali usullari taqdim etildi.

Bundan tashqari, atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishdagi asosiy to'siqlarni yengish uchun keng miqyosda ijtimoiy va iqtisodiy targ'ibot ishlari ham zarur. Jamiyatni ekologik barqarorlik va "yashil iqtisodiyot" haqidagi bilimlar bilan ta'minlash, yangi texnologiyalar va barqaror qurilish amaliyotlarini qo'llashga bo'lgan ehtiyojni anglashga yordam beradi.

Umumiy Xulosa

Ushbu tadqiqot O'zbekiston qurilish sanoatida ekologik barqarorlikni ta'minlash va "yashil iqtisodiyot" strategiyalarini tatbiq etishning muhimligini ko'rsatdi. Qurilish sektori iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri bo'lsa-da, uning ekologik ta'sirini kamaytirish uchun zamonaviy texnologiyalar va samarali boshqaruv tizimlari zarur. Tadqiqotda ko'rsatilgan innovatsion texnologiyalar, qayta ishlanadigan resurslar va energiya tejovchi materiallar qurilish sohasida ekologik barqarorlikni ta'minlashda katta imkoniyatlarga ega.

Shuningdek, ekologik tartibga solishning kuchaytirilishi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va xalqaro tajriba bilan mahalliy sharoitlarni uyg'unlashtirish orqali qurilish sohasida barqaror rivojlanishga erishish mumkin. Bu nafaqat atrof-muhitni himoya qilish, balki iqtisodiy barqarorlikni ham ta'minlashga yordam beradi.

Shu bilan birga, atrof-muhitga bo'lgan ta'sirni kamaytirish bo'yicha amalga oshirilishi kerak bo'lgan chora-tadbirlar: ijtimoiy targ'ibot ishlari, yangi ekologik qurilish texnologiyalarini joriy etish va resurslarni tejashga qaratilgan yondashuvlardir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ekologik barqarorlikni ta'minlashda jamiyatning faol ishtiroki va davlat siyosatining samarali amalga oshirilishi muhim rol o'ynaydi. Umuman olganda, O'zbekistonda qurilish sanoatini ekologik jihatdan barqaror qilish uchun "yashil iqtisodiyot" strategiyalarining tatbiq etilishi nafaqat ekologik ta'sirni kamaytiradi, balki mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishiga ham hissa qo'shadi.

Adabiyotlar

1. Sh. Karimov, R. (2020). Qurilish sanoatida barqaror rivojlanish va "yashil iqtisodiyot" tamoyillari. Tashkent: O'zbekiston Qurilish Instituti nashriyoti.
2. M. Mirzayev, A. (2021). Ekologik qurilish materiallari va ularning samaradorligi. Toshkent: "EkoTajribalar" nashriyoti.
3. Abdullaeva, N. (2022). Qurilish sohasida innovatsion texnologiyalar va ularning ekologik ta'siri. Toshkent: "Innova Press".
4. Xusniddinov, U. (2020). Qurilish sanoatida energiya tejash texnologiyalari. Tashkent: O'zbekiston Texnika Universiteti nashriyoti.
5. Sh. Rasulov, A. (2019). O'zbekiston qurilish sanoatida yashil iqtisodiyot: istiqbollar va muammolar. "Iqtisodiyot va ekologiya" jurnali, 45(2), 34-40.
6. Baxtiyorov, J. (2021). Qurilish sohasida ekologik xavf va unga qarshi kurash usullari. Tashkent: "Aqlli Qurilish" nashriyoti.
7. Qodirov, S. (2022). Atrof-muhitni muhofaza qilishda qurilishning ahamiyati. "Barqaror rivojlanish va qurilish" jurnali, 18(3), 56-61.
8. Tashkent Shahar Qurilish Departamenti (2020). Toshkent shahrida barqaror qurilish amaliyotlari. Toshkent: Tashkent Shahar Hukumatining rasmiy nashri.
9. Mirzaeva, D. (2020). Qurilish sohasida raqamlashtirish va barqaror rivojlanish. "Innovatsion texnologiyalar va qurilish" jurnali, 7(4), 23-29.
10. Shodmonov, B. (2021). O'zbekiston qurilish sanoatida yashil qurilish materiallari: amaliyot va istiqbollar. "Ekologik innovatsiyalar" jurnali, 14(5), 45-51.
11. Rakhimov, S. (2021). Energiya samaradorligi va ekologik qurilish texnologiyalarining roli. "Qurilish va texnologiya" jurnali, 25(1), 99-106.
12. U. Tursunov, B. (2022). Yashil iqtisodiyot va qurilishda texnologik yangiliklar. Toshkent: "EkoSanoat" nashriyoti.
13. Rasulov, I. (2019). Qurilishda ekologik barqarorlikni ta'minlash usullari. "Qurilish va atrof-muhit" jurnali, 16(2), 22-27.
14. Yunusov, M. (2021). Xalqaro tajriba asosida qurilish sohasida yashil iqtisodiyot. Tashkent: "Dunyo Qurilish" nashriyoti.
15. T. Davronov, X. (2020). Qurilish sanoatida ekologik xavf va uning bartaraf etilishi. "O'zbekiston Qurilish Fanlari" jurnali, 8(3), 18-23.